

Paiyatemu (Zuni Pueblo),
laat 19e eeuw, 57 cm.

Kotemshe (Zuni Pueblo),
laat 19e eeuw, 9,5 cm.

Salamopea Elapona
(Zuni Pueblo), laat
19e eeuw, 41 cm.

Chavejo
(Hopi Pueblo),
laat 19e eeuw, 33 cm.

Kachina's poppen van de Hopi-indianen

Het is juni 2015. Hopi-stamhoofd Sam Tenakhongva is vanuit Arizona naar Parijs gereisd om daar in een laatste poging alsnog een geplande veiling van tribale kunst door het veilinghuis Drouot tegen te houden. Evenals op eerdere veilingen van dit veilinghuis staan er weer heilige Hopi-maskers en Kachina's te koop.

'Dit is een emotioneel drama. Deze heilige objecten zijn levende wezens. Het zijn mensen. Drouot schaadt door het tentoonstellen en verkopen van deze objecten onze mensen. Onze stammen zal onheil overkomen,' zegt Tenakhongva.

Helaas heeft zijn laatste protest geen effect, de veiling gaat gewoon door en met veel succes.

Franse rechter staat veiling heilige maskers van de Hopi toe

Ondanks protesten van de indianenstam, die gesteund door acteur Robert De Niro, is de veiling op ongeveer zestig Hopi maskers en Kachina's.

Veilinghuis zet omstreden verkoop indianenmaskers door

Een omstreden veiling van maskers en andere artefacten van Amerikaanse indianen heeft gisteren in Parijs ruim 1,1 miljoen euro opgebracht. De Amerikaanse regering had er bij het Franse veilinghuis Drouot vergeefs op aangedrongen de veiling uit te stellen.

Helele (Zuni Pueblo),
laat 19e eeuw, 39 cm.

Hakyesheloh
(Zuni Pueblo),
laat 19e eeuw,
32 cm.

Kyanaque Kahana
(Zuni Pueblo), laat
19e eeuw, 38 cm.

Maola
(Hopi Pueblo),
laat 19e eeuw,
9,5 cm.

De Hopi-indianen hadden daarvoor al via de Franse rechter geprobeerd de veiling tegen te houden. Het gaat volgens hen over belangrijk cultureel erfgoed. De ter veiling aangeboden stukken zijn objecten die eigenlijk helemaal niet tentoongesteld mogen worden en zeker niet verkocht mogen worden. De maskers en beelden horen thuis in het Hopi-reservaat en moeten dus terug. Jarenlang waren de indianen niet op de hoogte van de veilingen. Hun gebied is geïsoleerd en internet was er lange tijd nog onbekend. In de Verenigde Staten zou de verkoop illegaal zijn. De poppen vallen onder de Native American Graves Protection and Repatriation Act en de Bald and Golden Eagle Protection Act. De laatste wet verbiedt de handel in vogelveren, die bij veel Kachina's aanwezig zijn. Op basis van de Native American Religious Freedom Act mogen de Hopi de veren echter wel voor hun ceremoniën en de daarbij betrokken poppen gebruiken.

Het veilinghuis ziet echter de verkoop als legaal. Het doet dit al jaren. Het gaat om objecten die in de jaren '30-'40 door de Hopi zelf zijn verkocht. In 2013 veilde het veilinghuis de Kachina-collectie van Yves Berger, waarbij enkele poppen meer dan €10.000 opbrachten. Ook andere veilinghuizen verkochten met veel succes Kachina's. In 2005 werd bij Christie's een Kachina uit de collectie van André Breton verkocht voor ruim €9000. Breton had deze pop samen met andere poppen in de jaren '40 zelf bij de Hopi gekocht. Naar aanleiding van de protesten kwam er wel actie vanuit de Verenigde Staten. De Anneberg Foundation bracht in het geheim fondsen bijeen en daarmee kon via een tussenpersoon het grootste gedeelte van de Hopi-collectie gekocht worden. Hierdoor konden de Kachina's terug naar de Hopi.

Een geliefd verzamelobject

In de Verenigde Staten waren en zijn Kachina's een geliefd verzamelobject. Dat is ook in Europa zo, al is dat in minder mate. De poppen zijn hier minder bekend, maar in de jaren '40 hadden de surrealisten André Breton en Max

Ernst al een grote verzameling. Naast de veilinghuizen kwam Galerie Flak in Parijs in 2003 als een van de eersten met een succesvolle verkooptentoonstelling van meer dan 100 oude (1880-1930), authentieke Kachina's. Dit succes werd de afgelopen jaren een paar maal herhaald. Wie een collectie Kachina's voor het eerst ziet, denkt al snel dat het een soort leuke fantasiefiguren zijn. Dat zijn het echter niet! Elke Kachina is een voorstelling van een geest, een Katsina (meervoud: Katsinam) en heeft de vaste kenmerken van die geest. De belangrijkste Katsina is de Maatsaw Katsina, de aardgod. Er zijn meer dan 400 verschillende Katsinam en ook evenveel verschillende poppen. Elke Kachina heeft een naam en als je een Kachina bestudeert kan je naar aanleiding van de kenmerken de naam terugvinden in de literatuur.

Pueblo-indianen

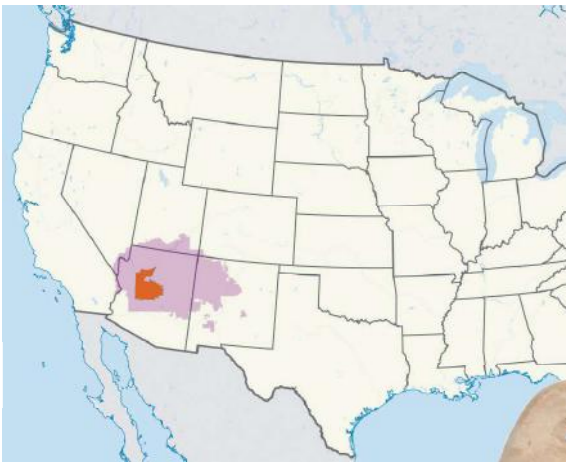
De Hopi zijn Pueblo-indianen, landbouwers die niet rondtrekken, maar een

vaste woonplaats hebben: de pueblo, het dorp. Ze leven al sinds eeuwen in het noorden van Arizona.

Hun pueblo's zijn gelegen op drie Mesas, natuurlijke verhogingen in het landschap. Door de geïsoleerde ligging van hun dorpen zijn de Hopi uit de handen van de Spaanse missionarissen gebleven. Pas in 1880 kwam er contact met Europeanen. Er zijn nu ongeveer 20.000 Hopi-indianen waarvan er ongeveer 9000 in twaalf dorpen in een reservaat leven.

De oorspronkelijke traditionele blok-vormige huizen van de Hopi bestaan uit meerdere verdiepingen, die vroeger door ladders aan de buitenzijde met elkaar waren verbonden. Een deel van die woningen en opslagplaatsen is bewaard gebleven. Onder de huizen zijn kelders, de zogenaamde Kiva's. Deze kelders worden gebruikt als opslagplaats en spelen ook een belangrijke rol bij de rituelen van de Hopi-indianen. Tegenwoordig wonen de meeste Hopi in moderne huizen en flats onderaan de Mesas.

Bron Wikipedia (bewerkt)

Boven: Het reservaat van de Hopi-indianen (rood) ligt in het noorden van de staat Arizona. Het leefgebied van de Navajo-indianen is roze gekleurd.

Rechts: Aardewerk afkomstig van de Eerste Mesa, ±1920.

Foto Museum Volkenkunde Leiden.

Geheel rechts: Hopi-opperhoofd, ± 1930. Fotograaf onbekend.

© Trustees of the British Museum

Het gebied van de Hopi-indianen is onherbergzaam en erg droog. Er is weinig vegetatie: wat struiken en een paar kleine boompjes. Het is een land van zand en steen en het is eigenlijk een wonder dat de indianen er al zolang hebben kunnen overleven.

Hun landbouwmethoden, met name het telen van mais, hebben zij op knappe wijze aangepast aan het harde, droge klimaat waarbij de winters extreem koud zijn en de zomers heel warm. Hun strijd om te overleven was en is zeker een bron voor hun talrijke en ingewikkelde rituelen.

Goden en geesten

De Hopi hebben zich aangepast aan het moderne leven, maar in tegenstelling tot de meeste andere indianenstammen hebben zij hun godsdienst en de daarbij behorende rituelen goed behouden. Zij hebben hun eigen manier van leven en noemen zich: Hopi'tue, vriendelijke, vreedzame mensen.

Problemen met betrekking tot de

landbouw proberen zij op te lossen door spirituele kracht op te roepen met complexe, religieuze rituelen en door het richten van gebeden tot hun goden, die zij bereiken via tussengeesten, de Katsinam.

Deze geesten zijn erg belangrijk. De Hopi geloven dat in alles een geest is, niet alleen in mensen, dieren en planten, maar ook in rotsen, wolken, water en aarde. In verband met hun lastige levensomstandigheden speelt water in de vorm van regen, mist, sneeuw en natuurlijke waterbronnen een heel belangrijke rol. De indianen leven volgens de wetten van de aardgod en schepper, Maatsaw. De Hopi geloven dat de goden uit de grond kwamen, in tegenstelling tot andere mythologieën waarbij goden uit de lucht kwamen.

Ceremoniën

De Katsinam nemen slechts zes maanden per jaar deel aan het Hopi-leven. Zij komen aan het begin van de winter (21 december) en blijven tot de zomer (21 juni). Gedurende die periode zijn er allerlei ceremoniën. Hierbij nemen de mannen van het dorp de identiteit van een bepaalde Katsina aan. Zij doen dit door het dragen van maskers, het aanbrengen van lichaamsversieringen, zich te schminken en het uitvoeren van dansen. De persoonlijke identiteit van de betreffende Hopi-indiaan is dan weg, hij is de Katsina die hij uitbeeldt. Bij de ceremoniën worden Kachina-poppen uitgedeeld aan de meisjes.

Tijdens de andere helft van het jaar zijn er ook wel ceremoniën en dansen zoals de beroemde slangendans. Hierbij worden echter nooit maskers gedragen en worden er uiteraard ook geen Kachina's uitgedeeld.

De Amerikaanse fotograaf Edward Curtis maakte in 1906 al een fotoboek over de Hopi en hun ceremoniën.

Walpi (Hopi Pueblo), de oudste permanent bewoonde woonplaats van Noord-Amerika.

Wikimedia, foto Jeff Brunton

De ceremoniën, rituelen en dansen verschillen per mesa, per pueblo en ook weer per stam. Van de vele ceremoniën zijn er drie het allerbelangrijkste.

Soyalwimi: het einde van de winter

De eerste Katsina die aankomt op 21 december is de Soyalwimi Katsina. Met de komst van Soyalwimi wordt het einde van de winter gevierd en het terugkomen van de zon.

Powamuya: het ontkiemen van de zaden

De Powamuya-ceremonie, die in februari wordt gehouden, is erg belangrijk. Zaden worden dan verwarmd in de Kiva's. Onder het toezien van de geesten ontkiemen die dan waarna ze in het voorjaar kunnen worden geplant.

Niman: het afscheid

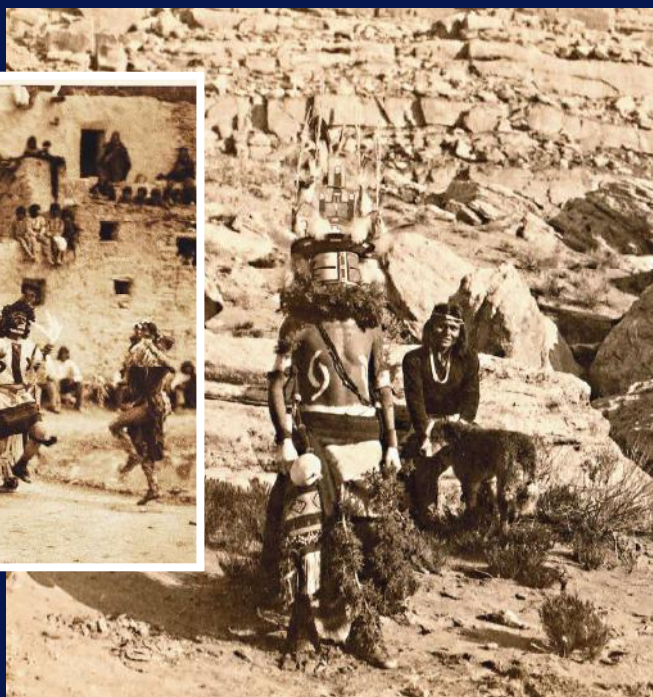
In juni bij de Niman-ceremonie komen de Katsinam voor het laatst. Na deze ceremonie keren zij terug naar de bergen, de San Francisco Peaks, bij de plaats Flagstaff. Deze bergen op ongeveer 200

In het artikel *Stammenstrijd in het NRC* beschrijft journalist Sjoerd de Jong, die in 1999 een reis door Arizona maakte een regendans:

'Het is bloedheet op de daken van Moenkopi, een stoffig Hopi-dorp in de woestijn van Arizona. Hele families hebben zich met klapstoeltjes, parasols en flessen water geïnstalleerd bovenop hun huizen. Kinderen stuiven door de straten of springen giechelend van dak tot dak. Beneden schuifelt een rij van ruim honderd mannen langzaam over het plein, hun gezichten achter zwarte maskers. Uit de rij klinkt een monotone how-how, onderbroken door kreten en het rinkelen van koebellen. Moenkopi danst... De dansers, gekleed in traditionele, kleurrijke kachina-kostuums, voeren een statige regendans uit, aangevuurd en met meel bestrooid door halfnaakte 'opzichters'. In de pauze, als de dansers zich terugtrekken in hun kiva – een ondergrondse ceremoniële ruimte – wordt het publiek vermaakt door rondspringende clowns. Verliefde stelletjes worden plagerig naar voren gehaald, een toerist wordt belaagd door een opdringerige Hopi-'cameraploeg'. De omstanders gieren van de pret.'

Dansende Katsinam, terwijl de kinderen toekijken.
Foto Edward Curtis

Hemis Hopi chieft als Hemis Katsina in Moki, Arizona, 1901.
Wikimedia, foto Underwood and Underwood

She-we-na
(Zuni Puelblo)
laat 19e eeuw,
37 cm

Oötsawihazru,
een Witte
Ogra Kachina,
midden 20ste
eeuw, 55cm.

kilometer afstand zijn met hun witte toppen zichtbaar vanuit het reservaat. Daar verblijven de Katsinam in hun geestenwereld voor de tweede helft van het jaar. Door de vele ceremoniën, de offers en gebeden zullen de Katsinam tevreden zijn en als dank zullen zij wolken en regen sturen.

Bij de Kachina's, die alleen tijdens de eerste en de laatste ceremonie door de Katsinam aan de meisjes worden uitgedeeld, horen verhalen en vooral ook instructies hoe de meisjes moeten leven en hoe zij voor de mais en het huis moeten zorgen. Uiteraard spelen de kinderen ook met de poppen. Uiteindelijk worden de poppen opgehangen aan de muren van de kamers waar de meisjes slapen. Ook in juli blijven die daar, terwijl de Katsinam dan zijn verdwenen.

Bijna alle geesten vertrekken in juni, een Katsina vormt hierop een uitzondering: Maatsaaw, de eerdergenoemde schepper, de aardgod, blijft in het dorp. Behalve de schepper is deze god ook de Katsina van de dood, de Hopi-equivalent van onze Magere Hein. Daarom blijft deze Katsina in het dorp: de dood kan immers altijd komen.

De Ogre Katsina

Het geloof in de Katsinam bij de kleine kinderen kan je voor een klein deel vergelijken met het geloof in Sinterklaas bij ons. Want nadat in de kiva's bepaalde rituelen hebben plaatsgevonden, waarbij maar een select aantal mannen van het dorp aanwezig mag zijn, komen die mannen verkleed als Katsinam uit de kelders en ontmoeten de kinderen tijdens dansen tussen de woningen. De allerkleinsten geloven echt dat de Katsinam uit de Kiva's omhoog komen klimmen. Later vermoeden ze of wordt hen verteld dat het in feite hun vaders en ooms zijn die de Katsinam uitbeelden.

De Hopi geloven dat als een man eenmaal het desbetreffende masker opzet, hij als het ware bezeten wordt door de geest van die Katsina.

Alhoewel er mannelijke en vrouwelijke Katsinam bestaan, worden de Katsinam

altijd door mannen uitgebeeld.

Kachina's die een wel heel verbazingwekkende gelijkenis met onze eigen goedheiligman vertonen, zijn de Ogre Katsinam. Als een kind vervelend gedrag vertoont, doen de ouders een beroep op deze Katsinam. Zij komen dan langs bij de woning en dreigen het kind in kwestie mee te nemen naar de onderwereld. De ouders weten hen op andere gedachten te brengen door ze snoep en voedsel te geven. De Katsinam verlaten de woning met de waarschuwing: 'Als jij volgend jaar nog steeds vervelend bent, dan neem ik je alsnog mee naar de onderwereld'. Meestal heeft deze bedreiging wel het gewenste effect.

In het tweede deel van dit artikel zal verder ingegaan worden op de verschillende poppen en met name op de ontwikkeling die de poppen in de loop van de tijd hebben doorgemaakt.

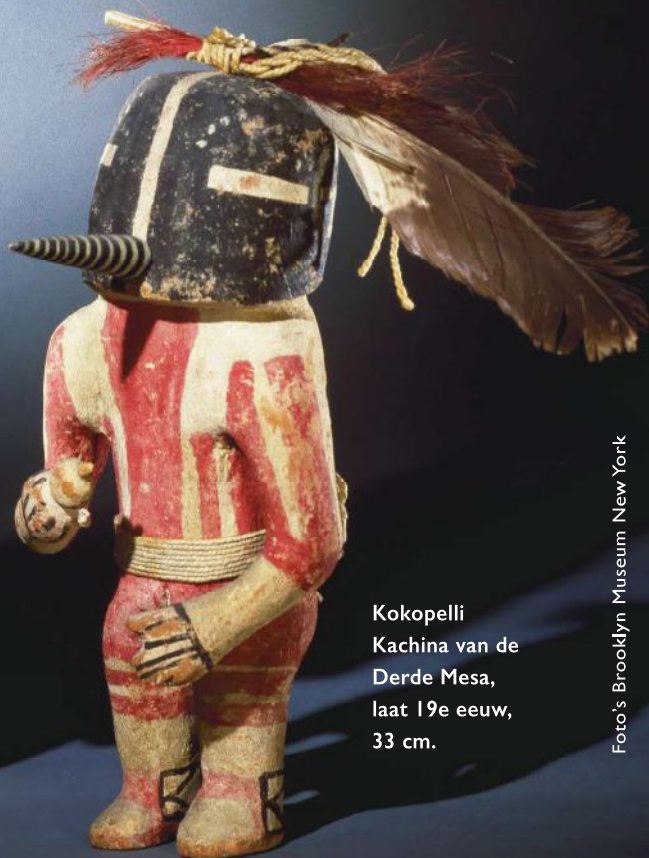
vandenendaad@gmail.com

Bronnen

- Colton, H.S. (1959). *Hopi Kachina Dolls: With a Key to Their Identification*. Albuquerque: University of New Mexico
- Fewkes, J.W. (1903). *Hopi Katchinas*. Dover Publications
- Jong, S. de (1999). *Stammenstrijd*. NRC, 2-9-1999
- Keane, M. & Monte, B. (2010). Katsina or Kachina? Barry Walsh on the Spiritual Roots of native America Dolls. *Collectors Weekly*, Sep. 2010
- Mashberg, T. (2013). Secret bids guide Hopi indians' spirits home. *The New York Times*, 16-12-2013
- Secakuku, A.H. (1995). *Hopi Kachina Tradition. Following the Sun and Moon*. Phoenix: The Heard Museum
- Stoller, M.L. (1991). Birds, Feathers, and Hopi Ceremonialism. *Expedition Magazine* Volume 33 nr. 2 1991
- Teiwes, H. (1991). *Kachina Dolls: The Art of Hopi Carvers*. Tucson: The University of Arizona Press
- Wright, B. e.a. (2003). *Kachina Spirit, Dolls, Myths and Ceremonies of the Hopi and Zuni Indians*. Parijs: Galerie Flack
- Wright, B. (1977). *Hopi Kachina's The complete Guide to Collecting Kachina Dolls*. Cleveland: Northland Publishing

Sikahchantaka
(Hopi Pueblo),
laat 19e eeuw, 12 cm.

Kokopelli
Kachina van de
Derde Mesa,
laat 19e eeuw,
33 cm.